

Türkiye’de Ticari Yumurta Fiyatları ve Etkili Faktörler

Hasan ÇİÇEK¹

Murat TANDOĞAN¹

ÖZET: Bu çalışmanın amacı; 1990-2004 yılları arasında Türkiye’de ticari yumurta fiyatlarını etkileyen unsurları, özellikle bu dönemde meydana gelen enflasyon ve ekonomik krizlerin meydana getirdiği koşullar itibariyle incelemektir.

Cari fiyatlara göre, sadece 2000-2003 yılları arasında yumurta fiyatlarındaki artış oranı, yem fiyatlarına göre daha hızlı gerçekleşmiştir. Diğer yıllarda ise benzer artış oranlarında seyretmiştir. Hesaplanan sabit fiyatlara göre ise; yumurta fiyatlarının yaklaşık olarak %35 oranında gerilediği, yem fiyatlarının ise önemli değişiklikler göstermediği yıllar olmuştur. Ancak reel anlamda yem fiyatları, genelde yumurta fiyatlarının üzerinde yer almıştır.

İthalatın tamamına yakınının damızlık ve kuluçkalık yumurtadan oluşması nedeniyle, bu dönemde gerçekleşen toplam yumurta ithalatının yumurta fiyatlarını artırıcı yönde bir etki yaptığını ortaya koymaktadır. 1994 ve 2001 yıllarındaki ekonomik krizler ise öncelikle girdi maliyetlerini artırmış, bu da daha sonra yumurta fiyatlarına yansımıştır.

Anahtar Kelimeler: Ticari yumurta tavukçuluğu, fiyat, enflasyon, ekonomik kriz

Factors that are Affected Commercial Egg Prices in Turkey

ABSTRACT: The aim of this study is to examine factors affecting commercial egg prices in Turkey from 1990 to 2004, when inflation was high and economic crisis occurred.

According to current prices, the increase rate of egg prices were only high between 2000-2003, whereas the increase rate of egg prices in other years were the same. According to estimated fixed prices, egg prices were worsened approximately 35%, however, there was not important change in feed prices. But feed prices exceeded the egg prices in general between these years.

Approximate whole import of eggs constituted by reason of breeding and broody henning, it affected the rise in egg prices. Economic crisis in 1994 and 2001 had an effect on the rise in the input costs which had also effect on the rise in egg prices.

Keywords: Layer hen, price, inflation, economic crisis

GİRİŞ

Bir ürünün piyasa fiyatı arz ve talep tarafından belirlenmektedir. Ürünün talep şekline göre farklı satış miktarlarında farklı fiyatlar oluşabileceği gibi, satış fiyatı satış miktarından bağımsız sabit bir büyüklük olarak da ortaya çıkabilir(13). Hayvansal ürünler talebini her ne kadar malın fiyatı, ihtiyaçlar arasındaki yeri, diğer malların fiyatları gibi faktörler etkilese de, bunlardan en önemlisinin tüketicinin gelir düzeyi olduğu söylenebilir(2, 9). Yapılan bir araştırmaya göre Türkiye’de yumurtaya olan talebin gelir esnekliği 1,05 olarak bulunmuştur. Yani gelirdeki bir birimlik artış yumurta talebini de aynı oranda artırmaktadır. Gelir dışında yumurta talebini nüfus artış hızı ve nüfusun büyüklüğü, şehirde yaşayan nüfusun miktarı ve şehirleşme oranı, ürün çeşitliliğindeki artışlar, bayram ve okul tatilleri gibi geleneksel dönemlere bağlı değişimler de etkileyebilmektedir(4). Arza etki eden faktörler arasında ise; malın fiyatı, diğer malların fiyatları, üretim teknolojisindeki değişimler ve üretim faktörlerinin fiyatları sayılabilir(15).

Ticari yumurta üretiminde arz-talep dengesizlikleri nedeniyle yumurta fiyatlarında yaşanan istikrarsızlık, üreticileri çoğu kez maliyetin altında ürün satmak zorunda bırakmakta ve bu durum yumurta üretiminde en önemli darboğazı oluşturmaktadır(5).

Diğer taraftan yumurtada tüketime bağlı olarak üretim miktarının ayarlanamaması, arz fazlasına neden olmaktadır. Küçük ölçekli işletmelerin yoğunluğu ve etkili bir üretim planlamasının da yapılamayışı ticari yumurta piyasasındaki istikrarsızlığı kısır bir döngü haline getirmektedir.

Uzun bir süredir ülkemizde yaşanan yüksek enflasyon, döviz fiyatlarındaki olumsuz gelişmeler ve ekonomik krizler; yumurta fiyatlarını da doğrudan etkilemektedir. Zira yemde kullanılan mısır ve soya gibi ana hammaddeler, damızlık materyal ve ilaç- aşı gibi işletme girdilerinin önemli bir bölümü halen yurtdışından ithal edilmektedir. Tüm bu olumsuzluklar ürün fiyatlarını önemli ölçüde hareketlendirmektedir. Bunun sonucunda fiyatlar ile üretim miktarındaki artışlar ve azalışlar hem üreticileri, hem de tüketicileri etkilemektedir(6).

Bu çalışmada, Türkiye’de ticari yumurta fiyatlarının oluşumunu etkileyen temel unsurlar incelenmiş; özellikle yem fiyatları, damızlık materyal temini ve dış ticaretin yumurta fiyatlarındaki değişime olan etkisi üzerinde durulmuştur.

MATERYAL ve METOT

Araştırmada, Türkiye’de 1990-2004 yılları arasında piyasada oluşan ticari yumurta fiyatları, yumurta yemi fiyatları, yumurta ithalat değerleri yanında aylık ÜFE ve TÜFE verileri kullanılmıştır. Verilerin elde edilmesinde, Beyaz Et Sanayicileri ve Damızlıkçılar Birliği(Besd-Bir), Türkiye İstatistik Kurumu(TÜİK), Devlet Planlama Teşkilatı(DPT), Dış Ticaret Müsteşarlığı(DTM), İhracatı Geliştirme Merkezi(İGEME) ve Tarım Bakanlığı kayıtlarından yararlanılmıştır.

Araştırmada Microsoft Excel 2000 ve SPSS 10.0 istatistik paket programları yardımıyla analizler yapılmıştır. Adı geçen tarihler arasında oluşan fiyatlardaki enflasyonun etkisini kaldırmak amacıyla rakamlar sabit fiyatlara dönüştürülmüştür. Bu işlem için ÜFE ve TÜFE genel yıllık artış oranları kullanılmış ve deflatörler hesaplanmıştır.

¹Afyon Kocatepe Üniversitesi Veteriner Fakültesi Hayvancılık İşletme Ekonomisi Anabilim Dalı - Afyonkarahisar

BULGULAR ve TARTIŞMA

Yumurta ve Yem Fiyatları İlişkisi

Ticari yumurta tavukçuluğunda işletme içi maliyetlerde yemin yaklaşık olarak %50 ile 80 arası bir oranı içerdiği değişik

araştırmalarda dile getirilmiştir(1, 11, 12, 14, 17). Bu nedenle, yem fiyatlarındaki değişiklikler yumurta fiyatlarını birinci dereceden etkilemektedir. Türkiye’de 1990 ile 2004 yılları arasında gerçekleşen ticari yumurta ve yeme ait cari ile TÜFE ve ÜFE’ne göre düzeltilmiş fiyatlar çizelge 1’de sunulmuştur.

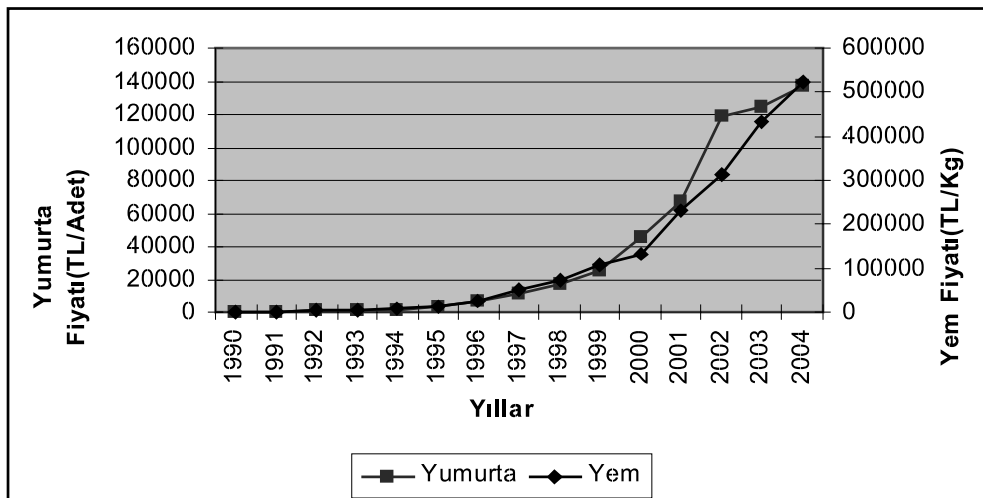
Çizelge 1. Türkiye’de Yıllar İtibariyle Ticari Yumurta ve Yumurta Yemi Cari ve Sabit Fiyatları

Yıllar	CARİ FİYATLAR								SABİT FİYATLAR (2004 Yılı Fiyatlarıyla)	
	Ticari Yumurta				Yumurta Yemi				Yumurta Fiyatı (TL/Adet) (10=1x5)	Yumurta Yemi Fiyatı (TL/Kg) (11=6x9)
	Cari Fiyat* (TL/Adet) (1)	Endeks (2)	Bir Önceki Yıla Göre % Değişim (4)	TÜFE Deflatör (5)	Cari Fiyat* (TL/Kg) (6)	Endeks (7)	Bir Önceki Yıla Göre % Değişim (8)	ÜFE Deflatör (9)		
1990	205	100,00	-	1.022,33	720	100,00	-	788,30	209.577	567.576
1991	417	203,41	103,41	620,44	1.240	172,22	72,22	510,69	258.722	633.251
1992	733	357,56	75,78	362,85	2.240	311,11	80,65	315,28	265.968	706.224
1993	966	471,22	31,79	219,70	3.198	444,17	42,77	199,52	212.227	638.054
1994	1.622	791,22	67,91	110,74	8.633	1.199,03	169,95	95,99	179.620	828.703
1995	3.891	1.898,05	139,89	55,31	14.316	1.988,33	65,83	47,98	215.218	686.811
1996	6.984	3.406,83	79,49	30,35	25.891	3.595,97	80,85	27,38	211.973	708.913
1997	11.796	5.754,15	68,90	16,60	51.600	7.166,67	99,30	15,18	195.762	783.456
1998	17.267	8.422,93	46,38	8,79	71.177	9.885,69	37,94	8,59	151.767	611.157
1999	25.490	12.434,15	47,62	5,32	107.905	14.986,81	51,60	5,65	135.714	609.510
2000	45.439	22.165,37	78,26	3,36	134.553	18.687,92	24,70	3,64	152.555	489.196
2001	67.609	32.980,00	48,79	2,23	231.593	32.165,69	72,12	2,36	150.724	545.404
2002	119.281	58.185,85	76,43	1,49	312.370	43.384,72	34,88	1,50	177.561	467.397
2003	124.442	60.703,41	4,33	1,18	435.000	60.416,67	39,26	1,18	146.441	511.169
2004	136.887	66.774,15	10,00	1,00	523.554	72.715,83	20,36	1,00	136.887	523.554

*Kaynak: Besd-Bir, DİE

Çizelge 1’e bakıldığında; adı geçen yıllar arasında cari yumurta fiyatlarının yaklaşık 667, yem fiyatlarının ise 727 kat arttığı görülmektedir. Yani yemdeki artış, yumurtaya göre daha hızlı bir seyir izlemiştir. Bir önceki yıla göre en yüksek artış oranı 1995 yılında gerçekleşmiştir. 1994 yılı başında para, sermaye ve döviz piyasalarında yaşanan ekonomik kriz bunun başlıca nedenidir. Nitekim 1994 yılında yem fiyatlarında görülen artış oranı

da bunu doğrulamaktadır. 2001 yılında yaşanan ekonomik kriz, önce yem ardından da yumurta fiyatlarında bir yükselmeye neden olsa da 1994’deki gibi bir artış oranı gerçekleşmemiştir. Son iki yıldır yumurta fiyatlarının adeta frenlendiği, yem fiyatlarının ise diğer yıllara göre daha düşük oranlarda meydana geldiği yıllar olmuştur. Çizelgede görülen cari fiyat hareketliliği Şekil 1’de daha net bir biçimde incelenebilir.

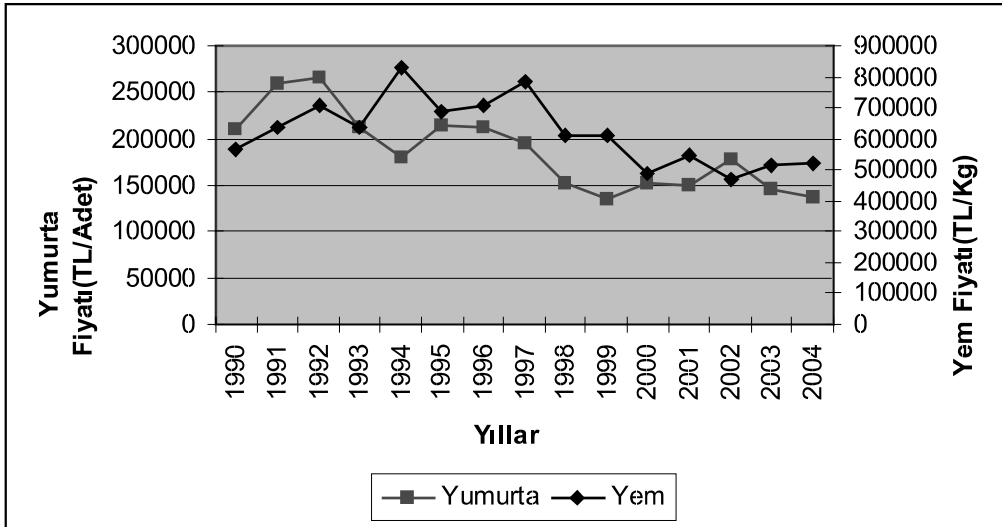

Şekil 1. Ticari Yumurta ve Yem Cari Fiyatları

Şekil 1'de görüldüğü gibi 2000 yılından itibaren gerek yumurta gerekse yem cari fiyatlarında ciddi anlamda bir yükselme vardır. Özellikle 2002 yılında yumurtada meydana gelen cari artış oranı yeme göre daha fazla olmuştur.

Belirtilen yıllar arasında ülkemizde yaşanan yüksek enflasyon, fiyatlarda aşırı artışa neden olmuştur. Bu nedenle fiyatların sabit değerlere dönüştürülmesi gereği bulunmaktadır.

Buna göre, 1990-2004 arası dönemde yumurta fiyatlarının yaklaşık %35 oranında azaldığı, yem fiyatlarının reel anlamda önemli değişiklikler göstermediği belirlenmiştir. Enflasyon etkisinin ortadan kaldırıldığı sabit fiyatlara göre; yumurta fiyatlarının en yüksek olduğu yıl, 1991 ve 1992 yılları olmuş ve bu tarihten itibaren fiyatlarda dalgalanmalar olsa da aşağı doğru bir iniş başlamıştır. Yem fiyatları ise en yüksek değerini 1994 yılında yakalamış, yine bu tarihten sonra 1990 yılının fiyatlarına kadar gerilemiştir (Şekil 2).

Şekil 2. TÜFE ve ÜFE'ne Göre Düzeltmiş Ticari Yumurta ve Yem Fiyatları

Ülkemizde yumurta fiyatlarını etkileyen en önemli unsur yem fiyatlarındaki değişikliklerdir. Çünkü üretim maliyetinin yaklaşık olarak %50 ile %80'lik kısmını yem, yemin de %55'ini mısır oluşturmaktadır(7). Ülkemizde yem girdisi üretiminin yetersiz kalması nedeniyle önemli miktarlarda hammadde dış piyasalardan temin edilmektedir. Yurtdışından satın alınan mısır, soya, buğday ve diğer yem hammaddelerine uygulanan fonlar ve diğer vergiler, yemin işletmeye olan maliyetini artırmaktadır. Örneğin mısırın dış piyasalardaki yıllık satış fiyatı 100-110 \$/ton iken, ülkemizde 230 \$/tondur. Bu nedendir ki, yumurta üretim maliyetleri bazı yıllarda dünya piyasa fiyatlarının üzerinde seyretmektedir(10).

Avrupa Birliği bu konuya, Ortak Tarım Politikası(OTP) çerçevesinde çok farklı bir boyut kazandırmıştır. Yem hammaddeleri içinde önemli bir yer tutan hububatların fiyatını dünya fiyatları seviyesine çekebilmek için sektörü üretim aşamasında destekleme yoluna gitmiştir. Bu amaçla yem hammaddeleri üretimi teşvik edilmiş ve sübvansiyonlar tavukçuluk sektöründe kullanılan girdiler üzerinde yoğunlaştırılarak özellikle yem hammaddesi maliyetinin düşürülmesi sağlanmıştır(5).

Bu çerçevede Türkiye'ye Avrupa Birliği karşısında rekabet gücü kazandırmak amacıyla yapılacak destekler, öncelikle üretim aşamasında ve maliyetlerin düşürülmesine yönelik olmalıdır. Bunun için de yem bitkileri üretiminin özendirilmesi gerekmektedir.

Damızlık Materyal Temini

Ülkemiz tavukçuluk sektörü üretim ve otomasyon bakımından ciddi gelişmeler göstermiş olmasına rağmen, damızlık materyal temininde dışa olan bağımlılığı halen devam etmektedir. 15 Temmuz 2004 tarihi itibarıyla Tarım ve Köyüşleri Bakanlığında çalışma izni almış toplam 131 adet damızlık kümesi ve kuluçkahane işletmesi(etçi + yumurtacı) bulunmasına rağmen damızlık materyal konusundaki sıkıntı giderilememiştir.

İşletme maliyetleri içerisinde yemden sonra ikinci sırada gelen hayvan materyali fiyatları da yumurta maliyetini doğrudan etkilemektedir. Ancak burada dikkat edilmesi gereken en önemli husus, damızlık ve kuluçkalık yumurta ithalatıdır. Toplam yumurta ithalatının neredeyse tamamına yakını bu kalem oluşturmaktadır. Bu da direkt olarak civiv fiyatlarına yansımaktadır. 2003 yılı itibarıyla yapılan yumurta ithalatının %99,8'ini damızlık ve kuluçkalık yumurtalar oluşturmuştur(10).

Diğer taraftan ülkemize yurtdışından ebeveyn(parent stock) girişi de olmakta ve bunlardan etçi ve yumurtacı civiv üretilmektedir. Örneğin, 2003 yılı rakamlarıyla 5.787.695 \$ değerinde, çoğunluğu İngiltere ve İsrail'den olmak üzere civiv(etçi+yumurtacı) ithalatı gerçekleştirilmiştir. Türkiye'de 1991 ile 2003 yılları arasında yumurtacı damızlık girişleri Çizelge 2'de verilmiştir(3, 4, 10).

Çizelge 2. Türkiye’de Yumurtacı Damızlık Girişleri (Adet)

Yıllar	Ebeveyn (Parent Stock)	Yıllar	Ebeveyn (Parent Stock)
1991	218.000	1998	470.068
1992	378.000	1999	535.300
1993	401.000	2000	419.439
1994	344.900	2001	219.060
1995	367.545	2002	442.530
1996	515.653	2003	376.882
1997	679.150		

Çizelgeye göre ülkemize yurtdışından giren damızlık sayısında, yıllar itibariyle bir dalgalanma olmasına rağmen rakamsal olarak bir devamlılık söz konusudur. Bunun nedeni Türkiye’nin gelişmiş bir gen teknolojisine sahip olmamasıdır. Bu alanda uzmanlaşmış ülkeler ise maliyeti 1,5\$ civarında olan damızlık bir civcivi 7\$ gibi bir fiyata satabilmektedir. Elbette satın alınan bu materyalin gereken verimi ortaya koyabilmesi için tüketeceği yem rasyonunu da önerilmekte; bu durum yemin hammaddelerinin de ithalini zorunlu kılmaktadır. Bir süre önce Ankara Tavukçuluk Araştırma Enstitüsü’nün geliştirdiği yumurtacı damızlık tavuk ırkı, sektörde yeterli ilgiyi görmemiştir. Buna neden olarak; bu ırkın ithal olanlara göre günde 65 gram daha fazla yem yediği ve işletme maliyetini daha da artırması gösterilmiştir. Bu nedenle ülkemizde ebeveyn ithalatı her yıl tekrarlanmaktadır(8).

Dış Ticaretin Yumurta Fiyatlarına Etkisi

Türkiye’de ilk yumurta ihracatı 1981 yılında başlamış ve 62 milyon adete yakın bir ihracat gerçekleştirilmiştir. Ancak yıllar itibariyle yumurta ihracatında dalgalanmalar mevcuttur. Bunun en önemli nedeni, dış pazarlama organizasyonlarındaki eksiklikler, ulaşım sorunu, dünya piyasalarında yumurta satış fiyatı ve üretim maliyeti ilişkileridir.

Türkiye’nin dünya yumurta ihracatındaki payı da %0,1 ile %0,5 arasında değişmektedir. 1990 öncesinde Ortadoğu ülkelere yapılan ihracat bu tarihten sonra yerini Orta Asya ve Doğu Avrupa ülkelerine, KKTC ve İran’a bırakmıştır(10).

Yumurtanın ihracat olanağı, genel olarak piliç etinden daha fazla olmuştur. Yumurta işleme teknolojisi henüz ülkemizde faaliyete geçemediği için yumurta kabuklu olarak ihraç edilmektedir. Yumurta tozu ve pastörize yumurta gibi yumurta ürünlerinin üretimi iç ve dış pazarlamada önemli avantajlar sağlayacaktır. Bu sayede ömrü ve dayanıklılığı artırılan yumurtanın stokta kalma ve nakliyesi kolaylaşacağı için pazarlama imkanları da genişleyecektir(6).

Ülkemizde yumurta ithalatı tamamen serbest bırakılmıştır. İthalatın tamamına yakını damızlık ve kuluçkalık yumurta şeklinde gerçekleşmektedir. O nedenle burada toplam yumurta(-damızlık+kuluçkalık+sofralık) ithalatının ticari yumurta fiyatlarına nasıl yansıtıldığına bakmak gerekir. Bununla ilgili bilgiler Çizelge 3’de görülebilir.

Çizelge 3. Toplam Yumurta İthalatı ve ÜFE’ne Göre Düzeltilmiş Yumurta Fiyatları

Yıllar	ÜFE’ne göre Yumurta Fiyatı(TL/Adet)	İthalat Değeri (1000 \$)*
1990	137.164	670
1991	172.612	1.819
1992	202.409	2.278
1993	152.830	1.041
1994	87.689	527
1995	110.099	6.439
1996	127.601	5.678
1997	113.156	1.188
1998	99.964	1.341
1999	93.124	2.428
2000	104.477	2.988
2001	89.386	5.114
2002	116.650	12.640
2003	93.406	10.751
2004	84.921	-

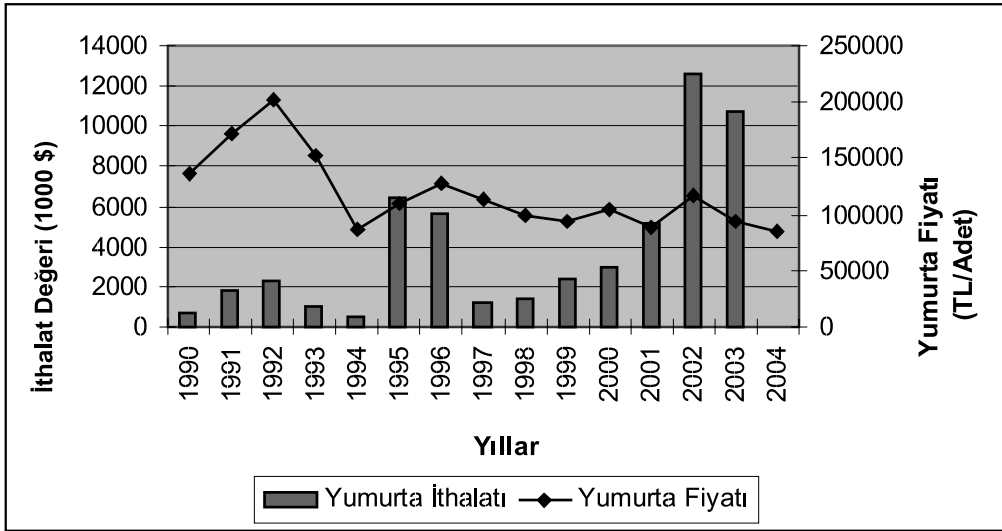
Kaynak: DTM

*Damızlık+kuluçkalık+sofralık yumurta

Çizelge 3'de ÜFE'ne göre hesaplanan yumurta fiyatlarında yıllar itibariyle bir dalgalanmanın olduğu görülmektedir. 1992 yılında en yüksek değerine ulaşan fiyatlar, 1994 ve 2001 krizlerinde yükselişe geçmeler bile 1990 yılına göre önemli ölçüde

azalma göstermiştir.

Konunun daha iyi anlaşılabilmesi için tablodaki değerler bir şekil yardımıyla aşağıda sunulmuştur.

Şekil 3. ÜFE'ye Göre Yumurta Fiyatları ve Yumurta İthalatı

Şekildeki toplam ithalat değerlerine göre; ithalatın tamamına yakın kısmının damızlık ve kuluçkalık yumurta olması, ÜFE'ne göre hesaplanan sabit fiyatların da ithalattla paralel bir seyir izlediğini ortaya koymaktadır. Yani yapılan ithalat ticari yumurta fiyatlarını da artırıcı yönde yansımıştır. Özellikle 1990-1996 yılları arasında ticari yumurta fiyatlarının, ithalattan epeyce etkilendiğini düşündürmektedir.

Dünya Ticaret Örgütü Tarım Anlaşmasından önce ülkemizde tavukçuluk sektörü ithalattan alınan gerek advalorem(-kıymeti üzerinden % olarak alınan vergi) gerekse spesifik vergilerle korunmaktaydı. Zaman zaman değişmekle birlikte sofralık yumurta ithalatında alınacak gümrük vergisi oranı %20 olarak uygulanırken, spesifik vergi olarak toplu konut fonuna ödenecek tutar 1000 yumurta için 30 Amerikan Doları olarak belirlenmiştir. Damızlık yumurta ise söz konusu vergilerden muaf tutulmuştur. Tarım Anlaşmasıyla birlikte ülkemizde tavukçuluk sektöründe ithalattan alınacak vergilerin en üst limiti damızlık yumurtada %14,56, diğer yumurtalarda %83,3 olarak belirlenmiştir. 1996 yılından itibaren anlaşmanın ülkemizde uygulamaya geçmesiyle birlikte sofralık ve damızlık olmayan kuluçkalık yumurtada %45 gümrük vergisi uygulanmış, damızlık yumurta ise muaf tutulmuştur. 1997, 1998 ve 1999 yılları için bu oranlar sofralık yumurtada %70, kuluçkalık damızlık olmayan yumurtada %14 olarak uygulanmış, damızlık yumurta vergilerden muaf tutulmuş, toplu konut fonu gibi spesifik vergi uygulamaları kaldırılmıştır(5).

Avrupa Birliği'nde ise yumurta dış rekabete karşı ciddi olarak korunmaktadır. Bunun için bir ithalat fiyatı belirlenmiş olup; Birlik dışından satın alınan yumurtanın fiyatı bu fiyatın altında ise, bir kesinti(yemlik hububat maliyeti + %7 gümrük vergisi + prelevman) yapılmaktadır. Böylece dışarıdan satın alınan yumurtanın fiyatı belirlenen ithalat fiyatı düzeyine getirilmektedir. Dışarıda ise teşvik iadesi veya yardımcı şeklinde bir destekleme yapılmakta ve ihracat desteklenmektedir(16).

Türkiye, yumurtada yurtiçi talebi karşılayabilecek durumda olmasına rağmen, yumurtanın kullanım ömrünü artıracak işlemleri uygulayacak tesislerden yoksundur. Bu nedenle bir çok gıda sanayi kuruluşlarının taleplerine bağlı olarak ülkemize dayanıklı yumurta ürünleri de ithal edilmektedir. Bu teknolojinin üreticiye olan faydalarından ilki, kümeslerde yumurta üretimi esnasında oluşan kırık yumurtaların değerlendirilmesidir. Bozulması çok kolaylaşan kırık yumurtalar bu tesislerde işlenerek ekonomiye kazandırılmış olacaktır. İkincisi ise; mevsime bağlı olarak yumurta fiyatlarının düştüğü dönemlerde, yumurtanın bir kısmının pazardan çekilmesi ve kurulacak işleme tesislerinde daha kolay, daha az hacimde saklanabilecek bir şekle dönüştürülerek, fiyatların iyi olduğu dönemlerde satılması sağlanmaktadır(6).

Diğer Etkenler

Kanatlı sektöründe kullanılan aşı ve ilaçların neredeyse tamamının yurtdışından getirilmesi, işletme maliyetleri içerisinde yem ve hayvan materyalinden sonra gelen sağlık giderlerini etkilemektedir. Özellikle bu sektörde Türkiye, birim hayvan başına en çok ilaç tüketen ülkelerden biridir. Yerli aşı ve ilaç üretimi hem kalite hem de miktar olarak yetersiz kalmaktadır(3).

Fiyatlar konusunda etkili olan KDV oranları da satışlara, dolayısıyla tüketime yansımaktadır. Yumurta, karma yem ve hammaddelerine % 8 uygulanan verginin %1'lere çekilmesi sonucu yumurta fiyatlarında yaklaşık olarak %7-10 gibi bir düşüş sağlayacağı tahmini yapılmaktadır(7).

SONUÇ

2004 yılı itibariyle Türkiye, dünya yumurta üretiminde 10. sırada bulunmasına rağmen; üretim maliyetleri açısından iyimser bir tablo çizmemektedir. Bunun başlıca nedeni, yumurtanın piyasa fiyatının da oluşumunu etkileyen girdi maliyetleridir. Son onbeş yıllık süreçte üretim kapasitesi itibariyle önemli bir potansiyele ulaşan bu sektör; yem, damızlık materyal, ilaç-aşı

ve yumurta işleme teknolojisi gibi alanlarda ciddi gelişmeler gösterememiştir. Bu olumsuzluklar sektörün dış piyasalardaki rekabet gücünü oldukça zayıflatmaktadır.

Sonuç olarak; Türkiye’de ticari yumurta sektöründe fiyatların istikrar kazanabilmesi, üretici ve tüketicilerin fiyatlar konusunda tatmin seviyelerinin yükseltilmesi, ihracat imkanlarının geliştirilerek dış piyasalardaki pazar payının artırılabilmesi için özellikle girdi unsurlarında gerekli desteğin mutlaka sağlanması gerekmektedir. Bu unsurlardan yem payının işletme maliyetlerinde ilk sırayı alması, üretimdeki önemini de bir kat daha artırmaktadır. Yemde kullanılan mısır ve soya gibi hammaddelerin önemli bir bölümünün ithal edilmesi ve maliyetlerinin değerinin dövizle ölçülmesi hem yem sanayii, hem de üretici insiyatifini baskılamaktadır. Ülkenin içinde bulunduğu ekonomik koşullar da bu baskıyı artırmaktadır. Araştırmada incelenen dönemin ekonomik krizlerle geçirilmesi piyasa fiyatlarını olumsuz etkilemiş, döviz fiyatlarının ise artışına neden olmuştur. Böyle bir ortamda yeterince destek göremeyen üreticinin sektörde varolma mücadelesini kazanması bir hayli zordur. Bunun için Avrupa Birliği ile müzakere aşamasında olan Türkiye’de, bu sektörle ilgili alınacak ekonomik politika tedbirleri Avrupa Birliği Ortak Tarım Politikası mevzuatıyla paralellik arz etmeli ve sektöre gereken dinamizm kazandırılmalıdır.

KAYNAKLAR

1. Akıncı, Y. M., 1973. *Konya İli ve Konya Harası Tavukçuluğu*. A. Ü. Veteriner Fakültesi Yayınları: 292, Ankara.
2. Altan, Ö., Yalçın, S., Koçak, Ç., 1993. *Toplumun Değişik Kesimlerinde Yumurta Tüketim Alışkanlığı ve Tüketimi Etkileyen Etmeler*. Uluslar arası Tavukçuluk Kongresi. İstanbul.
3. Anonim, 1996. VII. Beş Yıllık Kalkınma Planı Ö.İ.K.R., *Hayvancılık*. Ankara.
4. Anonim, 1998. *Tavukçuluk Sektör Raporu*. Besd-Bir Yayınlar No: 2. Ankara.
5. Anonim, 2001. VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı Ö.İ.K.R., *Hayvancılık*. Ankara.
6. Anonim, 2001. VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı Ö.İ.K.R., *Gıda Sanayii (Kanatlı Etleri ve Yumurta Ürünleri Sanayi)*. Ankara.
7. Anonim, 2003. *Kanatlı Bilgileri Yıllığı*. Besd-Bir Yayınları-4.
8. Anonim, 2004. *Tavukçuluk*. Erişim: http://www.gap-dogu-kalkinma.com/hayvancilik/912_tavukcu.htm
Erişim Tarihi: 11.09.2005.
9. Aral, S., Canküyer, E., 1981. *Ülkemiz Et Üretiminde Yapısal Durum ve Üretici Sorunları*. Lalahan Zootečni Araştırma Enstitüsü Dergisi. 21 (1-2) : 46-59.
10. Bayaner, A., 1999. *Çorum İlinde Yumurta Tavukçuluğunun Ekonomik Analizi*. Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü. Yayın No: 23. Ankara.
11. Farooq, M., Mian, M. A., Zahoor-Ul-Haq., Durrani, F. R., Syed, M., 2002. *Standardizing Limits For Cost of Production in Commercial Egg Operation*. International Journal of Poultry Science, 1(6): 179-184.
12. Horne, Van, P. L. M., Bondt, N., 2003. *Impact of EU Council Directive 99/74/EC' Welfare of Laying Hens' On The Competitiveness of The EU Egg Industry*. Erişim: http://www.lei.wageningen-ur.nl/publicaties/PDF/2003/2_xxx/2_03_04.pdf

Erişim tarihi: 15.09.2005.

13. Müftüoğlu, M.T., 1999. *İşletme İktisadı*. Turhan Kitabevi. Ankara, 575s.
14. Olagunju, F. L., 2002. *Cost of Returns on Egg Production in South Western Nigeria: Case Study*. Journal of Financial Management and Analysis. Vol. 15(1): 51-54.
15. Parasız, M.İ., 2000. *İktisadın ABC'si*. Ezgi Kitabevi. Bursa, 287s.
16. Uzmay, A., 1991. *Avrupa Topluluğu Yumurta Pazarlama Sistemi Organizasyonlarının, Türkiye İle Karşılaştırılması ve Uyumun Sağlanması Üzerine Bir Araştırma*. Yüksek Lisans Tezi. E. Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
17. Tuğluk, E., 2002. *Nevşehir İli Kozaklı İlçesindeki Yumurta Tavukçuluğu Kümeslerinin Ekonomik Analizleri*. Yüksek Lisans Dönem Projesi. A. Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Ankara.